

El Gran Salt

大躍進

Era un estiu molt calorós, i als llavis de tots els adults hi havia les paraules Gran Salt Endavant.

–D’aquí a quinze anys –va dir algú ple d’entusiasme–, la Xina superarà Anglaterra!

Aleshores, el Baba² va fer girar la bola del món de fusta que hi havia al costat del seu escriptori i em va ensenyar on era Anglaterra. Mentre tocava aquell punt amb l’extrem del dit, vaig murmurar: «Però si és molt petita!» No entenia que el Baba i els seus amics tinguessin tantes ganes que la Xina, una gran taca verda a la bola del món, superés un altre país que només era una taqueta grisa, més petita que algunes províncies de la Xina. Però la lluïssor d’esperança als seus ulls i la seguretat en les seves veus em deien que aquell Gran Salt Endavant seria una gran cosa, una cosa de la qual ens sentirí-

2. Pare.

em molt orgullosos. En aquella època confiava cegament en els adults. Allò va ser a l'estiu del 1958, i jo tenia quatre anys.

La meva família vivia a Pequín, amb la meva àvia materna, la Lao Lao, i el meu avi matern, el Lao Ye, en un *siheyuan* tradicional, un gran pati quadrat envoltat de cases d'una sola planta, amb teulades inclinades a banda i banda. El *siheyuan* el compartíem amb els meus oncles i tietes i uns quants llogaters: les famílies d'un sastre, un electricista i un administratiu.

Dècades abans que nasqués jo, el Lao Ye havia cobert les teulades, amb molta cura, amb teules llises i grises i havia col·locat uns grans finestrals a les parets de totxo. Les finestres de vidre estaven cobertes de *zhichuang*³ de fusta, que es podien aixecar amb uns bastonets prims per deixar que entrés aire fresc. Quan a fora es desencadenaven les tempestes de llamps i trons, jo m'arraulia amb la Lao Lao i ho observava tot a través de les finestres mentre ella m'aviciava amb te dolç i galetes. A l'interior, em sentia segura i recollida.

El meu lloc favorit era el jardí del pati, amb plantes que florien per torns fins ben entrada la tardor. Els narcisos daurats, o fades de l'aigua, tal com les anomenava la Lao Lao, anunciaven ufanoses l'arribada de la primavera. A l'estiu, el pàl·lid llessamí s'obria de nit i omplia el nostre *siheyuan* amb la seva aroma. La Lao Lao deixava que l'àgil llessamí s'enfilés amb tota llibertat cap amunt i cap als costats de la tanca de bambú, i així es formava una paret florida que separava el jardí de la resta del pati.

3. Persianes.

Els crisantems, molt resistents, de color rosa, groc i blanc, florien d'una temporada a l'altra. Em van explicar que va ser en aquest pati on vaig fer els primers passos, envoltada dels oncles i les tietes, amb els braços a punt per agafar-me si queia.

Al costat de la paret de llessamí hi havia una *huaishu*⁴ molt alta. Durant els mesos d'estiu, la dolça olor de les seves flors delicades omplia el pati, mentre el cant monòton de les cigales, amagades entre el seu fullatge abundant, em bressolava fins que m'adormia. Sota l'ombra refrescant del *huaishu*, la Lao Lao va reservar un lloc permanent per a dues de les meves coses favorites: una tauleta de fusta vermella i un armariet també vermell. Eren un regal del meu futur oncle, que havia prodigat les seves habilitats artesanes en mi en una hàbil maniobra per acostar-se a la meva adorada tieta.

Durant el dia, el jardí es convertia en el centre de les activitats familiars, un lloc on les dones cosien i rentaven, mentre els homes xerraven. Per al meu germà, el Di Di, i per a mi, el gran pati obert que hi havia al costat del jardí era terreny de joc i camp de batalla alhora. Allà compartíem el tricicle nou que teníem amb els fills dels nostres veïns. Fèiem torns per anar corrent d'una punta a l'altra del pati. Tot i que el Di Di era un any més petit que jo, amb el tricicle, corria més.

Amb el nostre amic Ming, el fill més petit del sastre, enfilat a la plataforma posterior, el Di Di passava pedallant per davant de totes les portes del pati i anava saludant tothom

4. Sòfora (acàcia del Japó).

que es prenia la molèstia de mirar-los. A vegades, tots dos m'investien a mi o a les altres nenes fins que ens posàvem a xisclar i fugíem. En aquell pati tan gran, els adults ens podien veure des de totes les finestres, però nosaltres ens sentíem totalment lliures.

Després del sopar familiar servit en una gran taula quadrada i amanit pels acudits dels meus oncles i les rialles de les meves tietes, cada unitat familiar es retirava a les seves habitacions. Però jo no tenia fronteres, ja que entrava amb tota llibertat a casa dels pares o a la dels avis. Jo pensava que la família era la família, sense portes ni parets. I com que era la néta més gran, considerava que tenia dret a entrar a tots els seus cors i també a tots els seus espais.

Els animals de granja que teníem vivien gairebé en llibertat, en un cobert situat sota un om gegant, en un racó del pati. Per mi, el cobert era com un petit zoo. Hi vivien dos conills blancs amb uns ulls vermells molt grossos, i també un gall de plomes daurades i brillants i quatre gallines, dues de blanques i dues de rosses. Cada un d'aquells animals els havia triat la Lao Lao als venedors ambulants. Els meus preferits eren els conills, tan càlids i suaus al tacte. A vegades fins i tot els atreia a la meva habitació amb una pastanaga per poder-los amanyagar.

Al començament d'aquell estiu que jo tenia quatre anys, el Baba ens va dur el Di Di i a mi a visitar la seva germana petita, que vivia a prop del mar. Quan vam tornar, a la tardor, gairebé no em podia creure el que veia. El nostre pati era ple de totxos, forats i trossos de metall. I just

al mig s'alçava un forn de totxos lletgíssim, gairebé tan alt com el Baba. Em vaig quedar paralitzada.

–És per fabricar ferro i acer per al Gran Salt Endavant –em va dir el Baba–. El nostre país necessita materials de construcció resistents.

Un altre cop el Gran Salt, vaig pensar, recordant la bola del món del Baba amb els seus punts i les seves taques de color. Vaig caminar amb cautela pel meu pati destrossat, esquivant els adults, molt enfeïnats, que, amb les pales a les mans, estaven massa concentrats per prestar-me l'atenció de sempre. Fins i tot la Lao Lao els va voler ajudar.

–És fantàstic! –va cridar, mentre m'abraçava–. Estem ajudant el nostre país.

–Sí, ja ho sé. Abans que sigui gran, ens posarem a l'altura d'aquell *puntet*. –vaig rondinar. Veient el que el Gran Salt li havia fet al meu terreny de joc, em costava compartir la seva emoció.

Ben aviat, la meva llibertat, i també la dels conills i el gall, va quedar restringida. Per ordres de la Lao Lao, ens hàviem de quedar al jardí, al darrere de la tanca de bambú. A l'altra banda de la tanca, semblava que el món sencer entrés al nostre pati, nit i dia. Veïns emocionats, moltíssims, portaven carregaments de llenya i l'apilaven al costat del forn; combustible de sobres pel foc que crepitava i rugia. Una part de la llenya procedia de bancs i cadires velles que acabaven d'estellar, i encara en sobresortien peles de pintura i claus punxeguts. El forn, el meu enemic número u, estava fet de capes i capes de totxos vermells. Al capdamunt tenia un barret de metall brillant que abocava dolls de fum i a vegades

guspires vermelles que pujaven de sota. Fascinada però espantada alhora, em vaig quedar mirant aquell forn roent, mentre abraçava el meu conillet favorit buscant-hi consol.

Però semblava que els adults no estaven per aquestes coses. Anaven omplint el pati de pots i paelles, tot el que trobaven i tot el que no els feia falta, per convertir-ho en acer. En aquella època, la gent no tenia gaires coses, però la barreja de trastos ben aviat va formar una muntanyeta al costat de la pila de llenya. Mentre jo m'ho mirava, la dona del sastre va sortir de casa seva amb una paella. Dubtava. Anava fent voltes a la paella entre les mans i no parava de refregar-la amb un drap. Semblava que digués adéu a un vell amic.

A poc a poc es va acostar a la pila de metall i, amb molt de compte, hi va dipositar la paella, que ara brillava amb el sol al capdamunt de la muntanyeta. Se la va mirar un moment i de cop es va girar i se'n va anar, sense mirar enrere.

El Da Jiu, l'oncle matern més gran, que era professor de matemàtiques i que estava a casa de baixa per malaltia, era qui s'encarregava del control de qualitat. Era un home alt i prim, i s'havia d'ajupir per inspeccionar la pila i triar les peces aprofitables entre la porqueria. Va agafar una tapa de wok i la va examinar. Hi va clavar uns copets i després la va llençar a una pila més petita de rebuig. Després es va mirar la muntanya de metall, que cada vegada era més gran, i va fer un moviment de cap de satisfacció.

El meu veí preferit, l'oncle Liu, l'electricista, alt i ample d'espatlles, s'estava dret al costat del forn, com un guerrer, i li anava tirant troncs i cadires trencades a la boca. Agafava un pal llarg d'acer amb les dues mans i amb l'extrem obria la

tanca de la porta del forn. Remenava una mica la fusta encesa, i quan començava a crepitava tornava a tancar la porta. A mi em feia la sensació que estava alimentant un drac enfadat. L'administratiu, baixet i moreno, però amb la mateixa solemnitat, feia servir un cullerot de ferro molt gros per fer baixar el líquid d'un vermell roent fins a un motllo, mentre el nostre tercer veí, amb la cara encesa per l'escalfor de les flames, inspeccionava el fruit de la seva feina amb precisió de sastre.

Dreta a una distància prudencial, l'escena que tenia al davant em va deixar paralizada, i vaig oblidar tota la por i el terreny de joc destrossat. Aleshores vaig tenir una idea. Vaig entrar corrents a la cuina de la Lao Lao, vaig obrir les grans portes de l'armari i em vaig arrossegar cap dins de quatre grapes a la recerca de tresors familiars. Vaig veure un cullerot gran per a l'aigua en un racó de l'armari i unes quantes culleres en un calaix, i ho vaig ficar tot en un cistell de bambú que hi havia al costat de la cuina. Vaig agafar un bullidor d'aigua molt gros i també el vaig ficar al cistell. Abans de sortir, vaig fer una última ullada a la cuina, i vaig tirar el tallant de la Lao Lao al capdamunt dels meus tresors. Arrossegant el cistell darrere meu, em vaig afanyar tant com els peus i la càrrega em permetien, i ho vaig abocar tot, cistell inclòs, a la muntanya de metall que amb tant de compte havia triat el Da Jiu. Sort que havia estat al cas i sabia quina pila era la bona!

Vaig tornar silenciosament al darrere de la tanca de bambú i em vaig deixar caure a la meva cadireta vermella, cansada però satisfeta. M'hi vaig passar tot el dia, com encantada. Compartia totes les mostres de triomf. L'electricista que

clavava copets a l'espatlla de l'administratiu, l'administratiu que li donava la mà al sastre i tots plegats mostrant els polzes enlaire al Da Jiu. El sol es ponia lentament, deixant un rastre de núvols de color violeta al cel net de tardor. El Da Jiu es va aixecar les ulleres de muntura negra i va somriure.

De cop, vaig sentir la veu de la Lao Lao. Acabava d'entrar a casa per començar a fer el sopar.

–On és el bullidor? –va preguntar, mentre s'acostava on jo estava asseguda–. Has vist el tallant?

–Sí, l'he posat per ajudar el país –vaig respondre tota orgullosa sense apartar la mirada del forn–. Potser ja l'estan cremant.

La Lao Lao va córrer cap al Da Jiu i la seva pila de metall. Tots dos van trobar el bullidor i unes quantes culleres, però el tallant no. El ganivet s'havia unit als seus companys en el foc, a complir el seu deure amb la Xina.

Aquell vespre, durant el sopar, es va comentar la meua incursió. Mig ennuegat de mastegar i riure alhora, el Baba es va girar cap a mi i va dir:

–Està molt bé que vulguis ajudar, però la pròxima vegada primer pregunta-ho a la Lao Lao.

El forn es va passar mesos cremant i espetegant nit i dia. Cada matí, a l'alba, el pati s'omplia de vida amb sorolls i converses. Però un dia em vaig despertar i només hi havia silenci. Hi havia alguna cosa diferent. Vaig córrer cap a fora a veure què passava.

24 Al patí, el Da Jiu i els nostres veïns estaven asseguts a la pila de llenya, amb els caps abaixats com si fossin soldats

vençuts. El foc del forn s'havia apagat, i havia deixat una olor persistent de fusta cremada.

–Què ha passat, Da Jiu?

–El ferro i l'acer que fabricàvem no era prou bo. –Va sospirar. Me'l vaig mirar amb incredulitat–. No en sabíem prou per fer-ho bé –va afegir.

Jo també em vaig posar trista. Em vaig enfilem a la pila de llenya i em vaig asseure al seu costat. Aleshores vaig repenjar el cap a la seva espatlla, tan ensorrada com les dels veïns.

–Tant que ens hi havíem esforçat.

–Sí –va dir–. Tens raó.

Durant uns quants dies, tots vam evitar el pati. El forn vermell, abandonat, seguia dret allà al mig, sol i silenciós, amb uns quants estris metàl·lics escampats i trossos de fusta a mig cremar. Tots passàvem pel seu costat de puntetes, com si haguéssim anat a visitar un parent a l'hospital. De tant en tant, em sorprenia a mi mateixa amb la barbata recolzada a la tanca de bambú, mirant-me el meu enemic mut que s'havia convertit en un vell amic i desitjant, en silenci, que tornés a rugir un cop més. Però ell només em tornava la mirada.

Durant unes quantes setmanes, la Lao Lao es va negar a comprar cap més tallant, i feia servir un ganivet més petit. El que l'aturava no eren els diners que valia el ganivet, tot i que ningú no en tenia gaires. Era una qüestió de principis. El nostre ganivet gros s'havia sacrificat per una causa, i havíem d'honrar la seva memòria. Almenys així era com ho interpretava jo. El forn també havia fet tot el que podia, encara que tot el que podia no havia sigut suficient.

Al final, el forn va desaparèixer, igual que els trossos de metall i fusta escampats. Els homes van omplir els forats del pati amb terra nova, i la Lao Lao el va escombrar fins que el va deixar ben net. Ja podia córrer una altra vegada amb el tricicle amb el Di Di i els meus amics, i podia tornar a viure moments de tranquil·litat mentre olorava les flors o acariciava els conillets. Al jardí, les dones van tornar a cosir i a rentar; i els homes, a xerrar. Semblava que la vida tornava a ser com abans.

Però aleshores, per què tenia la sensació que havia canviat alguna cosa?

Àlbum de fotos

198

Als quatre anys, al pati de la Lao Lao, disposada a ajudar.

La mama, el Di Di, el Baba i jo (1963).

Un antic pati de Pequín.